వింత మానవత్వం

ఎ. బి. ఎస్. రావు

"అమ్మా! ... అమ్మగారూ! ... అమ్మగారండీ!"

పెంకు లెగిరిపోయేలా అరుపులు. అరుపులకి వత్తాసుగా వెనువెంటనే తలుపులు బాదుతున్న శబ్దం. అరుపుల్లాంటి పిలుపుల్లో, తలుపులు బాదుతున్న శబ్దంలో ఏదో చొరవ, గాభరా, అసహనం.

మూసిన తలుపుల వెనకాల లోగిలి లోని నడవ దాటి, గది అవతల మారుమూల వంటింట్లో చెవులు చిల్లులు పడేటట్టు 'స్టౌ' చేసే రొదలో ఏ మాత్రం ఏమరుపాటుగా ఉన్నా వార్చుతున్న వేడి వేడి గంజి పడి చెయ్యో, కాలో కాలే ప్రమాదం జరగడమో లేక గిన్నెలు తిరగబడే ప్రమాదమో జరక్కుండా దృష్టినీ, మనసునూ వార్చుతున్న అన్నం గిన్నె మీద లగ్నం చేసిన రుక్మిణమ్మ చెవుల్ని కదిలించలేకపోగా ఆ కేకలు మధ్యలోనే కరిగిపోయాయి.

పట్టువిడవని విక్రమార్కుడిలా ప్రయత్నం లోపం చెయ్యకుండా తిరిగి వీధి వాకిట్లో తలుపులు బాదుతున్న శబ్దం, కేకలూ.

"అమ్మగోరండీ! ..." ఈ సారి పిలుపులో నీరసం, నిస్పృహ, విసుగు.

ఎవరో పిలుస్తున్నట్టుగా, తలుపులు తట్టినట్లుగా శబ్దాలు రుక్మిణమ్మ చెవిని చూచాయగా సోకాయి. అనుమానంగా నొసలు చిట్లిస్తూ, దృష్టిని సెగలు గక్కుతూ వార్చుతున్న అన్నం గిన్నె మీద నిలిపి, శబ్దం వేపుగా చెవి ఒగ్గి, సరిగా విననివ్వకుండా రొద చేస్తున్న 'స్టౌ' మీద చిరాకుపడుతూ ఉంది.

చెయ్యి తెరిపిలేక, పిలుపుల్ని నిర్లక్ష్యం చెయ్యలేక, "ఎవరో! వచ్చే...వచ్చే" అంది మధ్యస్థ సమాధానంగా. అయినా, వెను వెంటనే కూర్చున్న చోటునుంచి రుక్మిణమ్మ లేవలేకపోయింది.

లోనుంచి వచ్చిన అర్థాంతర సమాధానం సరిగ్గా అవగాహన కాకపోయినా తలుపులు బాదుతున్న వ్యక్తికి తన నిరీక్షణకు తాత్కాలికంగా ఊరట కలిగించినా సంతృప్తి పరచలేకపోయింది.

వార్చిన అన్నం గిన్నె పక్కను పెట్టి, రొద చేస్తున్న 'స్టౌ' ప్రెషరు తగ్గించే సరికి వీధి గుమ్మంలో కేకలు రుక్మిణమ్మకు తారస్థాయిలో వినిపించ సాగాయి.

"అమ్మగోరండి ... అమ్మా! ... తల్లి — తల్లి ... బేగి రండమ్మా! ... నేనండి ..."

"నేనండి అంటే వల్లకాట్లో రామ నాథాయ్! ఎవరికి తెలుస్తుంది? ఎవరో సరిగా చెప్పేడవరాదూ? ..." రుక్మిణమ్మ తడి బట్టలు విడిచి పొడి బట్టలు కట్టుకుంటూ రుసరుసలాడింది.

"... నేనండి ... నర్సిగాడ్నండి ... తల్లి ... తల్లి ..." చేతగానివాడు విసుక్కున్నట్టుంది. తనెవరో మొదటి పిలుపులోనే గుర్తు పట్టనందుకు నర్సిగాడిలో అల్పత్వం గోచరించింది.

"అమ్మగోరు పెద్దోరై పోతన్నారు. మతిమరుపు పెక్కువయింది ..." గొణుక్కుంటూ నర్సిగాడు సరిపెట్టుకున్నాడు.

"తల్లి తల్లి — బేగి రండమ్మా, పేనాలు పోతున్నాయ్ ..."

"ఇదుగోరా! ... వస్తున్నా ... ఒక్క క్షణం గుర్రాన్ని కడతావా? మంచి పనిలో ఉన్నప్పుడు వేళ చూసుకొని మరీ వస్తావు. ఒక్క క్షణం అటో ఇటో చేసి రాకూడదూ? పనిచేటు..."

"తల్లి ... తల్లి ..."

సమాధానంగా నడవలో అడుగుల చప్పుడు, గడియ తీస్తున్న శబ్దం విని నరిసిగాడు రెండు మెట్లు దిగి చేతులు కట్టుకుని వారగా నిలుచున్నాడు.

తలుపులు వారగా తెరుచుకున్నాయి. భుజం మీదకు పమిట లాక్కుని, తడి చేతులు చెర చెంగుకు తుడుస్తూ, 'ఏమి' టన్నట్టు మొహం చిట్లించబోయి నరిసిగాడి మొహంలోకి చూసిన రుక్మిణమ్మ క్షణంసేపు నిర్ఘాంతపోయింది.

వాడి కళ్ళు పీక్కుపోయి లోతుగా ఉన్నాయి. కళ్ళలో ఎర్రజీర, నిండా పుష్కలంగా నీళ్ళు, పీచురేగిన జుత్తు, మాసిన గుడ్డలు, మొహంలో దైన్యం చూస్తుంటే సంగతేమిటో చూచాయగా రుక్మిణమ్మకు అర్థమయింది.

"అమ్మగోరండి ..." అన్నాడు నర్సిగాడు వ్రమతగా, దీనంగా.

"చిన్నమ్మకు పురుడొచ్చిం దేమిట్రా, నర్సిగా?" అంది ఆత్రతగా. ఆమె వాక్యాల్లో ఆదరణ, ఆప్యాయతా తొంగిచూశాయి.

మనసులో ఆవేదన ఎదుటి వారితో చెప్పుకుంటే మనసు కాస్త తేలిక పడుతుందన్న సూక్తి అక్షరాలా నర్సిగాడి పట్ల నిజం అయింది. గుండెల్లో దాచుకున్న పుట్టెడు దుఃఖం ఆమె అనునయ వాక్యాలకి ఒక్కసారిగా పెల్లుబికింది.

"అమ్మగోరూ! ..." అంటూ నరిసిగాడు చిన్న పిల్లాడిలాగ గొల్లుమన్నాడు.

వాడి వాలకం చూసి రుక్మిణమ్మ గాభరాపడింది.

"అబ్బ! సంగతేమిటో చెప్పేడవరా!" అంది అసహనంగా.

"అమ్మగోరూ! రక్షించాల" అంటూ నర్సిగాడు మరోసారి భావురు మన్నాడు.

"సంగతేమిటో చెప్పేడవమంటే, ఊరికే ఏడుస్తా వెందుకూ?" రుక్మిణమ్మ విసుక్కుంది.

"కొంపదీసి ఏ అఘాయిత్యం జరగ లేదు కదా?" రుక్మిణమ్మ అలా అని ఉండకూడ దనుకుంటూ ఆపేసింది. ఏ అఘాయిత్యం జరగకూడదని మనసు లోనే వెయ్యి దేవుళ్ళకు మొక్కుకుంది. ఎలాంటి వార్త వినవలసి వస్తుందోనని బితుకు బితుకు మంటున్న గుండెల్ని అదిమి పట్టుకుని వాడి సమాధానం గురించి అసహనంగా, ఆత్రతగా ఎదురు చూస్తోంది.

"ఏటి సెప్పమంటారండి... సిన్నమ్మ ..."

"ఆఁ! చిన్నమ్మ కే మయిందిరా?"

"సిన్నమ్మ కొంప ముంచేసిన ట్టుందండి ... నొప్పుల్తో ఉమ్మలు తిరిగి పోతందండి. నెలలు తప్పుగాని వెక్కెట్టేనో ఏటో? ఏ టపరాధం సేసేమో గానండి — నిన్నటి రేతిరి నుంచి రకతం ధారగా పోతుందండి. నల్లటి సెందనం బొమ్మలాటి సిన్నమ్మ తెల్లగా దంతం బొమ్మలా పాలిపోయాదండి. వేల వంటి పెట్టుకుని బల్లిలా గుందండి. ఏటి సెయ్యాలో ఏటో బోద కావటం నేదండి ..."

చిరిగిన మురికి తొక్కా చివరతో కళ్ళొత్తుకుంటూ నర్సిగాడు వాపోయాడు.

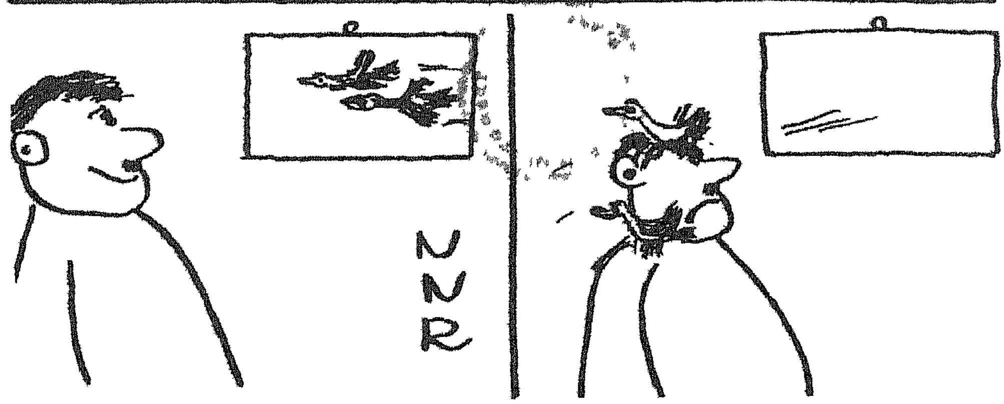

రుక్మిణమ్మ గుండెలు విలవిల్లాడి పోయాయి. వాడి పరిస్థితి తన కిప్పుడు పూర్తిగా అవగాహ నయింది. ఆమె కేం చెప్పడానికీ పాలుపోలేదు.

"మరయితే ఇక్కడ కూర్చుని రాగాలు తీయకపోతే వెంటనే వెళ్ళి ఏ డాక్టరుకో చూపించలేకపోయావ్?" అనబోయి అక్కడ ఆగిపోయింది.

ప్రత్యేక రాష్ట్రోద్యమం పరవళ్ళు తొక్కుతూ ముమ్మరంగా సాగిపోతూంది. ఊరంతా 'బంద్'. పనులన్నీ స్తంభించి పోయాయి. వాహనాలు నడవటంలేదు. వీథులన్నీ నిర్మానుష్యంగా ఉండి కలకల లాడే సిటీ అంతా కర్ఫ్యూ మూలంగా పాడుపెట్టిన ట్లుంది. మరుక్షణంలో ఏం జరుగుతుందో, ఏ ఉపద్రవానికి దారి తీస్తుందో తెలియదు. ఉద్రిక్త వాతావరణం సడలే సూచనలు కసుమాత్రపు మేరకో కానరావడం లేదు. అంతా అయోమయంగా ఉంది. ఉద్యమం తీవ్ర తరం చెయ్యడంలో, ఆ యజ్ఞంలో సమిధలు కావడానికి ఒక ఊరుతో మరో ఊరు పోటీ పడుతోంది. సుస్థిర శాంతి స్థాపనకి తుపాకీ కొనలతో ఉద్యమాన్ని ఎంత దారుణంగా అణిచివేద్దామన్నా, ఆ చర్య పరోక్షంగా ఉద్యమకారుల్ని మరింతగా రెచ్చగొట్టి అంత తీవ్రంగానూ తారస్థాయి నందుకొంటోంది. శరవేగంగా సాగిపోతున్న ఉద్యమ చక్రాల అడుగున ఎండిన ఆకుల్లా నలిగి పోతున్న చిన్నమ్మలాటి వాళ్ళెన్నో.

"అమ్మగోరండి ... రక్షించాల ..."

రుక్మిణమ్మ మామూలు మనిషి అయింది.

"ఇంతకీ వైద్యం చెయ్యిస్తున్నావురా? ఇంటి దగ్గర దానికి సాయంగా ఎవరన్నా ఉంచావా? డాక్టరుకి చూపించావా?"

"దాన్ని ఆ భగమంతుడే రక్షించాలండి. ఇంటికాడ ఆడోళ్ళెవ్వరూ లేరండి. ఒంటిమీద తెలివినేదండి. వాడ జనంల్తో మాకు తగువులే కదండి? ఇప్పుడు సాయం రమ్మంటె ఎవలొస్తారండి ... సిన్నమ్మకు అదికంటుగా వైద్యం సెయించాలండి. డాకటరు దయారావు గారి కెడితే ఊళ్ళేదుగాక ఊళ్ళేదు పొమ్మన్నాండి. నర్సులా, మంత్రసానీ ఎవ్వలూ నేరంటండి ... పెసలు కేమగా సేత్తే ఒండకు తక్కువగదన్నారండి... ఏటి సెయ్యడవో, ఏటో తెలవటం నేదండి."

"ఒరే, నర్సిగ! నా కసలం బోలెడు పను లున్నాయి. తొందరగా వెళ్ళి దానికి మందో మాకో ఇప్పించే ఏర్పాటు చెయ్యి. ఇహ నువ్విక్కడ కూర్చుంటె దాని పరిస్థితి ఎలా ఉందో ఏమో? ఇంతకీ నువ్వొచ్చింది డబ్బు గురించేనా?"

నర్సిగాడు అవునన్నట్టు కృతజ్ఞతా భావంతో చేతులెత్తి దండం పెట్టాడు.

"నా తల్లి ... నా తల్లి! పేదోళ్ళ పరకో ఎంతో కొంతివ్వండమ్మా ... నా పెరమం ఒలిచి సెప్పులు కుట్టిస్తాను. తాకట్టెట్టే డబ్బు లేద్దామంటే ఇంటి కాడ ముంతా, సెంబూ కూడా నేదండి...

బేగి తోలేయండమ్మా! అడెలా ఉందో ఏటో! ఆ జీతంలో వెలవెలా ఒరుసు కుండురు గాని ... నా పెద్దదేవుడా దావుంటే మా జాతి తవాల్లో తీర్చి పోతావా! తల్లి ... తల్లి!"

రుక్మిణమ్మ గబగబా లోపలికి వెళ్ళి పెట్టె లోపలి చీర మడతల్లో దాచి ఉంచిన పదిహేను రూపాయలూ తీసుకొచ్చి వాడి చేతుల్లో పోసింది.

"ఇంతే ఉంది ప్రస్తుతం. చాలకపోతే మరోచోట ప్రయత్నం చెయ్యి. ఆ! పదిహేను ఇచ్చాను — జ్ఞాపకం ఉందా?"

"ఎంత మాట ... నా అమ్మ ... నా యమ్మ ... తప్పించారు. సిన్నమ్మ ఎట్టా ఉందో ఏటో? బేగెల్లాలి." కృతజ్ఞతగా మరోసారి దండం పెట్టి వెనుదిరిగి దూరం అవుతున్న నర్సిగాడిని కేకేసింది రుక్మిణమ్మ.

"ఒరే, నర్సి ... సాయంత్రం పిల్లని చూసుకొని ఒక సారి ఇటు రా! దాని కెలా ఉందో చెప్పు" అంటూ వాడు కనుమరుగయ్యేవరకూ ఆ దిక్కుగా చూస్తూ నించుండిపోయింది రుక్మిణమ్మ.

ఆ రోజుల్లా అనుక్షణం వాడొచ్చి ఏ సంగతేనా చెపుతాడేమోనని తను ఎదురుచూస్తూనే ఉంది. సాటి ఆడది దీనావస్థలో ఉంది. తనుగా ఏం చెయ్యగలిగింది? ఏమీ చెయ్యలేకపోయింది. తను చేయగలిగిన సాయమల్లా వాళ్ళు కష్టాల్లో ఉన్నప్పుడు కలిగినంతలో నాలుగు డబ్బులు సర్దుబాటు చేయడమే! అదీ అప్పుగానే. వాటి అవస్థలు వాళ్ళు పడాల్సిందే గాని, దూరం చేసి ఉద్ధరించడానికి తన కున్న స్తోమతేపాటి? లోకం నిండా ఇలాంటి కష్టాలు కోకొల్లలు. తను అన్నిటికీ సహాయపడగలదా? తనవల్ల ఏమవుతుంది? అలాగని అందరూ ఊరుకుంటే వాళ్ళ గతేం కావు? అందరి సంగతీ తనకెందుకూ? కనీసం తన సంతృప్తి గురించి తనకి చేతనయినది—అదీ ఆ సమయానికి ఆ డబ్బుంది కాబట్టి తా నామమాత్రం సాయం చేసింది. అదీకాక చూస్తూ చూస్తూ తెలిసి ఉన్న మనిషి కష్టాల్లో ఉన్నప్పుడు ఆదుకోకుండా ఎలా ఉండగలదు?

చిన్నమ్మ ఇరుగూ పొరుగూ ఎవ్వరూ దానికి సాయం చెయ్యరు. వాళ్ళ మొహం! వాళ్ళేం చెయ్యగలరు? వాళ్ళ బతుకులే అంతంతమాత్రం. కాస్త మాట సాయం చేయడానికి కూడా వాళ్ళకున్న పలుకుబడేమిటి? ఇహ పోతే చేతి సహాయం మాట. వాళ్ళకి వాడ అందరితోనూ తగువులూ జగడాలూను. చిన్నమ్మ బట్టల కొచ్చి నప్పుడల్లా చెప్పుకొని మరీ ఏడ్చేది, పీడ వల్ల వాడ వాడందరితోనూ తగువులు పడలేక ఛస్తున్నానని, అందరూ తనను వెలేసినట్టు చూస్తున్నారనిన్నూ. ఏమి? పోయేకాలమా? దుక్కలా ఉన్నప్పుడూ, నాలుగు డబ్బులు సంపాదించుకున్నప్పుడూ పదుగురి మధ్యా ఉంటున్నప్పుడూ వాళ్ళతో ఎంత సవ్యంగా, ఎంత సఖ్యంగా ఉండాలి? అసలీ జబ్బు వాళ్ళకే కాదు, చాలా మందికి ఉంటున్నదే. మంచిగా ఉంటే వాళ్ళగతి ఇప్పుడీ విధంగా ఉండేదా? ఈ అవస్థలు తప్పేవిగావెప్పుడేనా వెధవాయిలకి కళ్ళు నెత్తిమీది కొస్తాయి. ఇప్పుడు సాయం రమ్మంటే ఎవరొస్తారు? చేసుకొన్నవారికి చేసుకున్నంత మహాదేవా అని. సర్లే, ఈ పాపిష్టిని కట్టుకున్న నేరానికి మధ్య అది అవస్థల పాలవుతూంది. దాని తలరాత అలా ఉంది. పాపం! ఇప్పుడు చిన్నమ్మ కెవరు సాయం చేస్తారు? తన అంతస్తుకూ, వాళ్ళంతస్తుకూ మధ్య ఉన్న తారతమ్యాల దృష్ట్యా ఏదో కాస్త డబ్బు సర్దుబాటు చెయ్యడం తప్పించి మరో లాగ తను చిన్నమ్మను ఆదుకోలేకపోయింది. ఇంతకీ తన తెలివితక్కువగానీ గీతలో చెప్పినట్టు తనేమిటి? సహాయం చేయడమేమిటి? తను చేసిన సహాయం కేవలం నామమాత్రం. అంతా ఆ భగవంతుడే! ఎవ రెలా బతుకోవాలో వాడికే బాగా తెలుసు. పాపం, చిన్నమ్మ కీసాటికి పురుడు వచ్చే ఉండాలి. ఆడపిల్లో, మగ పిల్లాడో? ఏదయితేనేం? దొరికినవాడికి మందో మాకో మింగి తల్లీ పిల్లా క్షేమంగా ఉంటే అంతే చాలు. రుక్మిణమ్మ మనసు పరిపరి విధాల పోతూంది.

'పోనీ, తనోసారి దాని గుడిసె దగ్గరి కెళ్ళి కాస్త మంచి చెడ్డా కనుక్కొని వస్తే?

'అమ్మో! అంత పనే! అంతకంటే బతికి ఉండగా నరకానికి ప్రయాణం కట్టడం చాలా సులభం!

'రెక్కాడితేగాని డొక్కాడని ఆ పేట పాటక జనం అంతా పగలల్లా ఎవరి పనుల మీద వారు పోవడంతో పేటంతా పాడుపెట్టినట్టు నిర్మానుష్యంగా ఉంటుంది. అక్కడున్న గుడిసెలకి ఒక తీరూ తెన్నూ ఉండదు. ఏది సందో, ఏది గొందో చెప్పడం కష్టం. చిరిగిపోయి వేలాడుతున్న గోనె పరదాలు, పేడ, మట్టి పూసిన తడికల గోడలు, నేలనంటే చూరులూను. మోకాళ్ళ వరకూ వంగుంటేగాని లోపలికి దూరడం కష్టం. లోనంతా చిమ్మచీకటి. ఇళ్ళచుట్టూ పందులూ, గాడిదలూ తారట్లాడు తుంటాయి. కాలవల్లో మురుగు నీరు నిలవై దుర్గంధం కొడుతూ గుడిసెల గుమ్మాల్లోకి తొంగి చూస్తూంటుంది. ఝూమ్మని ముసిరే దోమలూ, ఈగలూ, పాపం పేరుకున్నట్లు పెంటకుప్పలూ, కోళ్ళు కెలికిన పొయ్యి బూడిదా, పేడ పిడకలూ, కోడి [illegible]లూ, ఉమ్ములూ, ఉచ్చులూ రొచ్చులతో నానా భండారంగానూ ఉంటుంది. [illegible] వారు తమ బాధ్యత తీరినట్టు విరళంగా అక్కడక్కడ చీము వాసన కొడుతూ తెల్లగా ముగ్గు జల్లినట్టు డీడీటీ కొట్టిన మచ్చలూ — అబ్బ! అవన్నీ తొక్కుకుని వచ్చిన తరవాత కాళ్ళు కడుక్కునే కంటే నరుక్కుంటే ఉత్తమం అనిపిస్తుంది. ఏ కొంప ఎవరిదో పోల్చుకోవడం కష్టం. ఆ సందుల్లో వెతుక్కుంటూపోతే ఎక్కడ తేలతామో చెప్పలేం. తిప్పి తిప్పి ఉన్నచోటుకే చేరతాం. ఇవన్నీ తనకు బాగా అనుభవం. ఒకసారి ఎంగిలి వెండి గిన్నె కుక్క ఎత్తుకుపోయినప్పుడు ముందూ వెనకా చూడకుండా దానివెంట పడింది. అది పేటపేటంతా చుట్టూ తిప్పి తిప్పి మూడు చెరువుల నీళ్ళు తాగించింది. అప్పట్లో వెళ్ళడమే వెళ్ళడం. అదే మొదటిసారీ, ఆఖరిసారీను.

సంవత్సరానికి రెండుమూడుసార్లన్నా ఆ పేట తగలబడుతుంది. ఒక్క కొంపకి అగ్గి అంటుకుంటే చాలు పేటంతా తగలబడవలసిందే. బూడిదయిన తరవాత నీళ్ళ లారీలు రావడం, కళ్ళాపు జల్లడం. ఆ తరవాత నాయకులు, అధికారుల రాకపోకలు, పరామర్శలు, విజ్ఞప్తులు, దినపత్రికల్లో ప్రముఖంగా వారి ఫోటోలు షరా మామూలే! ఇహ రాత్రి అయ్యేసరికి కాళరాత్రిలో కొరివి దెయ్యాల్లా ప్రతి ఇంటి ముందూ నల్లని చీకట్లో ఎర్రగా మండుతున్న పొయ్యిలూ, బుడ్డిదీపాలూ, కొట్టుకోవడాలూ, తగువులూ, బూతులూ, తిట్లూ, లొల్లాయిపదాలూ, కల్లు పాటలూ, పేలాపనలూ, నానా కంపులతో, దిశమొలలతో వీధుల్లో నల్లగా తిరుగాడే దెయ్యం పిల్లల్లాంటి పిల్లలూ — ఈ గుమ్మంలో కూర్చుని చూస్తే చాలు, పగవాడికి కూడా ఇలాంటి బతుకొద్దని పిస్తుంది.

చిన్న - కథ

జరిగిన దాన్ని గురించి ఎంతో ఎక్కువ జ్ఞానం సంపాదిస్తే, జరుగవలసిన దాని గురించి అంత తక్కువైన అభిప్రాయం ఏర్పడుతుంది.

— [illegible]

ప్రగతిపథంలోకి సాగిపోదామనుకొనే ఈ ఊరికి ఈ పేటంతా ప్రతిబంధకంగా తయారయింది. ఎంతోమంది నాయకులూ, అధికారులూ వాళ్ళని అక్కడి నుంచి తప్పించుదామని విశ్వ ప్రయత్నం చేశారు. మరో చోట ఇళ్ళూ వాకిళ్ళూ కట్టించి సర్వ సదుపాయాలూ కలగజేస్తామన్నారు. ఆశ పెట్టారు, భయపెట్టారు. వీల్లేకపోయింది. వాళ్ళ ఓటు కావలసిన వాళ్ళెవ్వరూ వాళ్ళని అక్కడి నుంచి తప్పించలేకపోయారు. వాళ్ళ ఓట్లతో నిమిత్తం లేని నాయకులెవరూ ఇంతవరకూ అక్కడ ఉద్భవించలేదు. ఈ పేట ఈ ఊరికో రాచపుండు. చంద్రుడిలో మచ్చ.

ఏ మాట కా మాటే చెప్పుకోవాలి — మంచిలో చెడూ, చెడులో మంచి ఉన్నట్టు గానే, బురదలోంచి [illegible] పద్మం ఉద్భవించినట్టుగానే, ఆ మురికిపేటనుండే తెల్లని మల్లెపువ్వుల్లాగా చలువ చేసిన బట్టలు ఊరందరికి అందించబడతాయి. [illegible] గుబాళించే అర విరిసిన సన్నజాజుల [illegible] అక్కడి నుంచే బయలుదేరి దేవుని సన్నిధిలోకీ, తరుణుల సిగల్లోకీ, ప్రియుల కంఠసీమల చుట్టూ [illegible]. నిత్యావసర వస్తువులయిన రంగు రంగుల మేదరి [illegible], చేటలూ, కాళ్ళ కింద నలిగిన మట్టితో అందంగా మలచబడిన [illegible] రకాల పాత్రలూ అక్కడినుంచే దిగుమతి అవుతాయి. [illegible] దూరంలో చేర్చగల [illegible] అక్కడి నుంచే [illegible] అవుతారు. సంఘంలో వారి పాత్ర ఏమైనా, వారి ఉనికి సంఘానికి [illegible].

మూడు రోజులు పోయిన తరవాత ఆ నాడు ఉదయం కళ్ళద్దాల్లోంచి [illegible] కుంటూ పేపర్లో [illegible], [illegible] సతమతమవుతున్న రుక్మిణమ్మకు పెరటి తలుపు చప్పుడు వినిపించింది. పేపరు పక్కన పెట్టి గొణుక్కుంటూ వెళ్ళి పెరటి తలుపు తీసింది.

ఎదురుగా చిన్నమ్మ! సన్నగా పీక్కుపోయిన కళ్ళలో ప్రాణాలు పెట్టుకుని, నడుం కట్టుతో నీరసంగా [illegible] నించుంది కడుపు భుజాన్నేసుకుని — "అమ్మగారూ! తాడనికి పిల్లకేస్త.

కొళాయివి ఒట్టుగుంటాను. కాస్త దారివ్వండమ్మా" అంటూ.

చిన్నమ్మను చూస్తూనే రుక్మిణమ్మ అవాక్కైపోయింది. వెంటనే వేలితో బుగ్గ నొక్కుకుంటూ చోద్యంగా చూడ సాగింది. ఆమె మెదడులో ముసిరిన శ్రావణ మేఘాల్లా ఉన్న ప్రశ్నలూ, అడగవలసిన సంగతులూ ఉరుకులకి చెల్లాచెదురయినట్టు అయిపోయాయి. ఎన్నో అడగాలనుకున్నది. ఏమీ అడగలేక పోయింది. రుక్మిణమ్మ కళ్లలో సానుభూతితోపాటు నీళ్లు కూడా చేరాయి. మౌనంగా దారికి అడ్డు తొలిగింది. చిన్నమ్మ లోనికి వచ్చి కడవ కింద పెట్టి కొళాయి మర తిప్పింది. నీళ్లు ధారగా పడుతున్నాయి. చిన్నమ్మ మౌనంగా ధార వంక చూస్తూంది. రుక్మిణమ్మ ఎట్లాగో కూడదీసుకుంది.

"అంత నీరసంగా ఉంటూ మళ్లీ రాకపోతే నీళ్లకి వర్రిగాడ్ని పంపించలేక పోయావా? అసలే పచ్చి పురుటాలివి." వర్రిగాడి మీద ఈర్ష్యాభావం, చిన్నమ్మ మీద సానుభూతి ఆమె వాక్యాల్లో స్ఫుటంగా ధ్వనించాయి.

"ఆడు నేడండి ... మాకాలమ్మ సంబరానికి అనకాపల్లి ఎల్లిండు." ముక్తసరిగా జవాబిచ్చింది.

పచ్చి పురుటాల్ని విడిచి వర్రిగాడు తిరనాళ్లకు ఎలా వెళ్లగలిగాడో, వాడి కెలా మనసొప్పిందో రుక్మిణమ్మకు అర్థం కాలేదు.

"ఇంతకీ పిల్లా, పిల్లాడేనా?" అని అడిగింది రుక్మిణమ్మ ఉండబట్టలేక.

"ఏదయితే నేటండి — పేన్తం లేకపోయిం తర్వాత!" వేదాంతాన్నంత టపీ పుక్కిట బట్టినట్టు ఒక్క ముక్కలో గొణిగింది చిన్నమ్మ.

"శివ శివా!" అంటూ చెవులు మూసుకుంది రుక్మిణమ్మ.

రెండుక్షణాలు నిశ్శబ్దం ఆవరించింది. రుక్మిణమ్మ తేరుకున్నట్లు —

"అంతేలే! దక్కకపోయిం తర్వాత ఏదయినా ఒకటే. నువ్వు బతికి బయట పడ్డావు, అంతే చాలు! అన్నట్టు, ఇంతకీ ఎక్కడ మందు తీసుకున్నావ్? ఎలా గట్టెక్కావ్? ఎవరు సాయం వచ్చారు? వైద్యం జరిగిందా?" అంది. ప్రశ్నలు, ప్రశ్నలు, ప్రశ్నలు.

"మాకు మందులూ మాకులూ ఎవురిస్తారండీ! ఆ భగమంతుడే కాపాడాలి. నాలు గవుప్పులు సారా తాగి కోడిని కాల్చుకు తినేస్తే అదే మందండి."

"హవ్వ!" అంటూ బుగ్గలు నొక్కుకుంది రుక్మిణమ్మ.

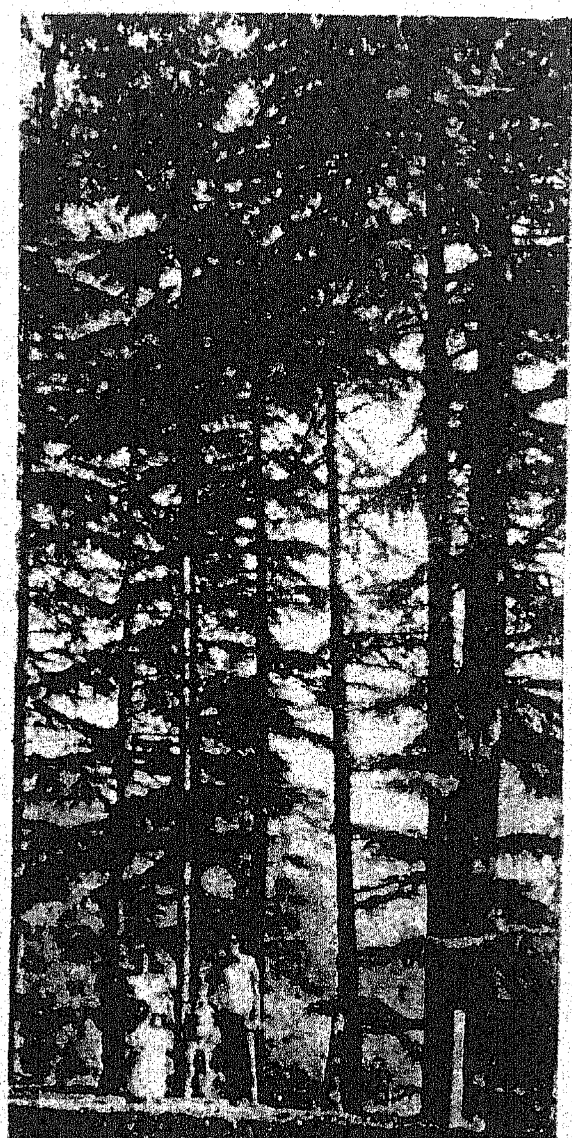

ఎన్ని నిలువు లెత్తు ?
ఫోటో—వి. అమరవాది (పెంప్ర)

కడవ నిండింది. మూలుగుతూ, పళ్లు బిగించి, భారంగా ఉన్న కడవను అతి కష్టంగా భుజాన్నెత్తుకుంది చిన్నమ్మ.

"అమ్మా! జీతం ... ఇప్పించరూ?" దీనంగా అడిగింది చిన్నమ్మ, కడవను భుజానికి సరిగా సర్దుతూ.

"బాగుందే! మొన్ననే కదుటే నీ మొగుడు నువ్వు కష్టంలో ఉన్నావని, జీతంలో విరుచుకోండని, మందులూ మాకులకని ఏడ్చి నా దగ్గరున్న ఆ కాస్త పదిహేను రూపాయిలూ పట్టుకెళ్లేడు? ఇంకా ఏం జీతమే! వాడు నీతో చెప్పలేదా?" రుక్మిణమ్మ ఆశ్చర్యంగా, అనుమానంగా అంది.

చిన్నమ్మ నడుం విరిగిపోయినట్టయింది. భుజాన్నున్న కడవ భారం అధికమనిపించింది. అతి కష్టంమీద కిందికి దింపి సగానికిపైగా నీళ్లు వంచేసింది.

"మా ఖరమ ... మధ్య మారేటి సేత్తారండి! వొస్తానండమ్మా. తలు పేసుకోండి." గుడ్లలో నీళ్లు కుక్కుకుంటూ కడవ నెత్తుకుని భారంగా అడుగులేస్తూ వెళ్లిపోయింది.

చేటలో పోసిన బియ్యాన్ని కాకులు తిన్నేస్తుంటే చూస్తూ అచేతనంగా నిలుచుండిపోయింది రుక్మిణమ్మ.

* * *

"హవ్వ! హవ్వ!" అంటూ బుగ్గలు నొక్కుకోసాగింది, రుక్మిణమ్మ. సుతోష్ణ వాళ్ళ సవరిస్తూ, గుడ్లింతలేసి చేసి, ఎదురుగా చిలకా గోరింకల్లా చెయ్యీ చెయ్యీ కలుపుకొని వస్తున్న వర్రిగాడ్నీ చిన్నమ్మనూ చూసి విస్తుపోయింది.

'సందేహం లేదు. వాళ్లే' అనుకుంది.

వర్రిగాడు గ్లాస్కో చొక్కా, మల్లు పంచా, నోట్లో కిళ్లీ. ఇహ గెడ్డంకింద ఒత్తుగా రాసిన గంధం. రూపాయంత కుంకుమ, ఒంటికి చుట్టపెట్టుకున్నట్టున్నట్టు మోకాళ్లపైకి కట్టిన సిల్కు చీర, సిగలో మందార పువ్వులో చిన్నమ్మ. ఇద్దరూ నవ్వుకుంటూ, పరాచికాలాడుతూ వచ్చారు, "బట్టలు పడేందమ్మా ... బేగి తోలేం" డంటూ.

"కత్తికి సిగ్గులేదు, కొయ్యగారకి సిగ్గులేదు." గొణిగింది రుక్మిణమ్మ. ఆమెకు వర్రిగాణ్ణి నమిలి మింగేయాలనిపించింది.

"ఏరా, వర్రిగా! కళ్లబొళ్లెడు పేడ్చి నా దగ్గర పదిహేను రూపాయలు గుంజేవు. ఏం చేసేవురా? ఆ డబ్బేది?"

వర్రిగాడు సమాధానంగా వంకరగా నవ్వుతున్నాడు.

"ఆడేటి సెప్తాడు గాని — నే సెప్తానండమ్మా. ఆ డబ్బూ తీసుకొని పూటుగా నాటుసారా తాగి తూము కింద తొంగున్నాడండి. నేను బతికినాననే ఒడి యావరం. నానేమయిపోతే ఆడికేంపోయిందీ! నాను కాకపోతే నాలాటి దింకోటొస్తాది. ఏరా, నాదా?" అంది చిన్నమ్మ మోచేత్తో వాడి డొక్కలో పొడుస్తూ.

"టపీ పల్లకోయే అమ్మగోరి దగ్గర ఏపాటేటి?" వర్రిగాడు చిన్నమ్మను కసురుకున్నాడు.

"సామ్రటా? అది చెప్పింది నిజమేనా? నువ్వలాటి వాడివే — సందేహం లేదు. హమ్మ మ్మ మ్మ! ఎంతకేనా తగుదువురా, వర్రిగా!"

"ఏటండమ్మగోరూ! మీరూ అట్టా అంటారేటి? నా మనస్సెట్టా గుంజే యిందో మీకేటెరుక? పిల్లమ్మ పిళ్ల బతుకుట్లో ఉంది. సత్తదనే అనుకున్నా. దాని పేనాలు యిల యిల కొట్టుకపోతంటే నాను సూడనేలేక పేనానంటే నమ్మండి. నా మన సెరిగిపోనాది. ఏదేను దాకటకి ఆ భయంలో ఏడాక్రటొస్తాడు... మందు మాకు లేటిత్తాడు! దాని బాద సూసి నాకు కష్టం ఏసిందండి ... దాని కష్టం... సూడలేక... హి...హి...హి ... తప్పేటండమ్మగోరూ ..." ★